

Nacističtí kolaboranti, disidenti a sovětští funkcionáři: Nevyřčený příběh o tom, jak Ukrajina dosáhla nezávislosti

 rt.com/russia/571662-ukrainian-nationalists-in-ussr

18. února 2023, 20:22

Domov Rusko a FSU

Ukrajínští nacionalisté byli v SSSR pronásledováni a vězněni, ale měli mnoho spojenců v kruzích moci

SOUBOR FOTOGRAFIE. Shromáždění svolané Lidovým hnutím Ukrajiny (RUKH) před budovou Nejvyšší rady protestující proti nové unijní smlouvě. © Sputnik/Igor Kostin

Konec druhé světové války a porážka ukrajinských nacistických kolaborantů neukončila nacionalistické hnutí v sovětské republice. Naopak, když si „vlastenci“ uvědomili marnost podzemního ozbrojeného boje, zvolili opačný přístup. Nevědomými spoluviníky se tak stali političtí vůdci v Kyjevě, kteří aktivně pokračovali v práci započaté ve 20. letech 20. století na „ukrajinizaci“ území obývaných převážně ruským obyvatelstvem.

Díky tomu se představitelé ukrajinského národního hnutí začali angažovat v lidskoprávních aktivitách a současně nastolovali etnická témata. Výsledkem bylo vytvoření strany Lidové hnutí Ukrajiny,

známé jako *Rukh* , která se stala hybnou silou, která vedla zemi k nezávislosti v roce 1991. Stejně jako ostatní nacionalisté sehráli důležitou roli při rozpadu Sovětského svazu.

Přečtěte si více

Kosovo, Donbas a Katalánsko jsou slavnými příklady, ale uvědomujete si, kolik zemí má problémy se separatismem?

Ne každý je Thaw

Represe proti disidentům byly v Sovětském svazu obnoveny ihned po skončení druhé světové války. V Ukrajinské SSR to bylo vidět hlavně v boji proti Organizaci ukrajinských nacionalistů (OUN), podzemní politické organizaci vytvořené koncem 20. let, která působila v Haliči a Volyni. Během války členové OUN zorganizovali povstaleckou armádu, která bojovala na straně nacistického Německa. Pomáhali jim sympatičtí obyvatelé západních oblastí Ukrajinské SSR, které byly anektovány v roce 1939. Smrt Josifa Stalina a odhalení kultu jeho osobnosti však ukončily masové represe. Za Chruščova začalo období takzvaného „tání“ – přechod od totality k mírnější diktatuře.

Slábla cenzura, narůstala svoboda slova a došlo k relativní liberalizaci politického a veřejného života. Nacionálně smýšlející Ukrajinci díky tomu získali určitou míru svobody projevu bez rizika zatčení. Po zničení podzemí OUN však již byli rozčarováni jakoukoli formou ozbrojeného boje. Protože byli většinou intelektuálové, raději se nevyjadřovali činy, ale slovy.

Pro tento přístup byly příležitosti. Kyjevský oblastní výbor vedl Petr Shelest, rodák ze Slobozhanshchiny (vesnice Andreevka u Charkova). Později, během tání, vedl Komunistickou stranu Ukrajinské SSR. Za jeho úřadování začala v republice další etapa ukrajinizace. Sám přešel na ukrajinský jazyk po svém jmenování nejvyšším představitelem Ukrajinské SSR. „*Najednou se v okolí Kyjeva objevily malé restaurace a taverny s 'ukrajinskými' jmény ('Kuren',*

'Natalka-Poltavka' atd.) s prvky ukrajinské etnografie v designu a obsluze... Cedule s nápisem 'Ukrajina' se začaly objevovat na různých nákupních podnikcích a podobně,“ připomněl ukrajinský spisovatel a literární kritik Ivan Dziuba.

Pyotr Shelest, první tajemník Ústředního výboru Komunistické strany Ukrajiny, člen prezidia politbyra Ústředního výboru KSSS, místopředseda Rady ministrů SSSR. © Sputnik/Rykov

V 60. letech, souběžně s další etapou ukrajinizace shora i zdola, se v ukrajinském národním hnutí začala formovat nová konstelace postav. Jejich první setkání se konala v kinoklubu v bývalém Kyjevském institutu urozených dívek, který bolševici přejmenovali na Říjnový palác. Setkávali se tam mladí spisovatelé, výtvarníci, hudebníci, herci a režiséři. Mezi nimi byli Ivan Dziuba, Evgeny Sverstyuk a Alla Gorskaya, kteří se měli stát hlavními postavami ukrajinského hnutí.

Obrat k politice

Brzy tato tvůrčí setkání získala politický podtext. V roce 1962 objevili umělkyně Alla Gorskaja a básník Vasilij Simoněnko Bykovňu (nyní Národní historický památník „Bykovňjanskíe hroby“) v Kyjevě a jeho

okolí a také Vasilkov, který byl místem zabíjení NKVD [ústřední státní bezpečnostní agentury země, kterou nahradila MSS a poté KGB – RT], kde bylo v letech 1937 až 1941 zastřeleno a pohřbeno nejméně 7 000 obětí stalinských represí.

Přečtěte si více

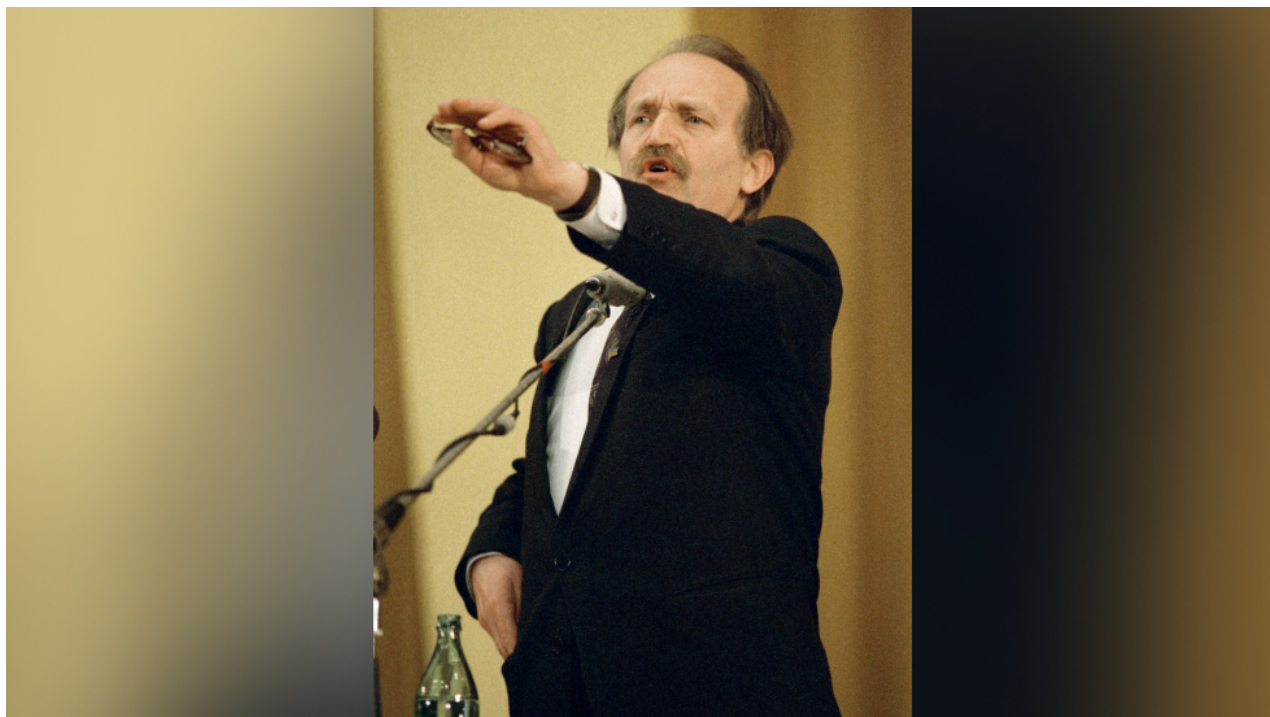
Západní diplomacie je nevyzrálá a neschopná dialogu – ruský velvyslanec v Indii

Poslali dopis kyjevské městské radě požadující, aby existence těchto masových hrobů byla zveřejněna a přeměněny na památník obětem stalinského teroru. Ve stejné době se ukrajinští intelektuálové začali stavět proti tomu, co považovali za nadměrnou přítomnost ruštiny ve veřejném životě Ukrajinské SSR, a odsuzovali ideologická omezení kreativity a tak dále. O nezávislosti se zatím nemluvalo, ale hnutí za občanská a národní práva neustále sílilo.

Rok 1965 se stal přelomovým rokem. V září měl v Kyjevě premiéru film *Stíny zapomenutých předků* disidentského režiséra Sergeje Parajanova. Vypráví příběh dvou mladých milenců z válčících západoukrajinských rodin. Před projekcí promluvil režisér a poté na scénu vystoupili literární kritik Ivan Dziuba, postgraduální student Vasilij Stus a novinář Vjačeslav Čornovol.

Oznámili publiku, že se vracejí masové represe a členové ukrajinské inteligence jsou zatýkáni z politických důvodů. Po jejich vystoupení podepsalo 140 diváků petici požadující ukončení politické perzekuce. Tento čin vedl k několika důsledkům, kromě vyloučení studentů z univerzit a propuštění některých mladých lidí z práce, ale představoval první veřejný protest nové národně orientované inteligence.

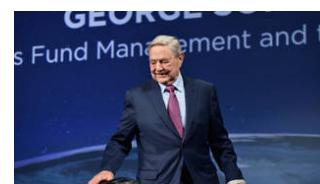

Pro naši i vaši svobodu

Protest Dzijuby, Stuse a Čornovola znamenal, že boj ukrajinské inteligence se posunul do kvalitativně nové fáze. Zatímco dříve se vše omezovalo na tlumenou nespokojenost vyjádřenou v kuchyních a tvůrčích kruzích, v roce 1965 začali disidenti podněcovat veřejné protesty. Tři měsíce po skandální premiéře napsal Dziuba *Internationalism or Russification ?*

Přečtěte si více

Muž za oponou: Nová zpráva odhaluje, jak propagandistická mašinerie George Sorose korumpovala média

Autor ve své knize obviňuje sovětské vedení z násilné rusifikace Ukrajinců a tvrdí, že strana se držela ideologie velmocenského šovinismu již od Stalinových dob. Podle jeho názoru jediným způsobem, jak ukončit útlak ukrajinského lidu, byl návrat k leninské národní politice.

Kniha byla distribuována převážně v *samizdatu* (zakázaná literatura kopírovaná a šířená čtenáři – RT), ale v roce 1968 vyšla v emigrantském časopise *Modernity* v Mnichově. Tento časopis byl

podporován ukrajinskou Nejvyšší radou pro osvobození, která byla spojena s OUN a jejím někdejší vůdcem, nacistickým kolaborantem Stepanem Banderou. Dziubova kniha našla ve společnosti široký ohlas a vyvolala reakci úřadů – autor byl vyloučen ze Svazu spisovatelů.

Petr Shelest, jako faktický šéf Ukrajinské SSR a člen politbyra, však povolil vydání knihy pro oficiální potřebu a zaslal kopie k posouzení krajským výborům strany.

Pokus zastavit nacionalisty

Po vstupu sovětských vojsk do Československa v roce 1968 se ukrajinská inteligence obávala nového utažení šroubů a připravila protestní dopis proti politické perzekuci adresovaný vůdcům SSSR – Leonidu Brežněvovi, Alexeji Kosyginovi a Nikolaji Podgornému, z nichž dva (Brežněv a Podgornyj) byli sami Ukrajinci.

Podepsalo ji 139 osobností kultury a umění. Prvním mezi signatáři byl ředitel Parajanov.

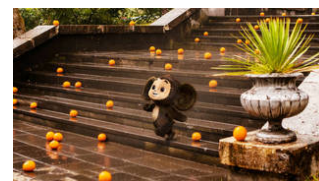
Není divu, že se brzy poté v Ukrajinské SSR rozšířily fámy o podzemní teroristické banderovské organizaci. Následně byli někteří z nejaktivnějších signatářů zatčeni. Jedna z organizátorek dopisu, Alla Gorskaya, která v roce 1962 objevila tajná popraviště NKVD, zemřela za podivných okolností. Její tchán ji údajně z osobní zášti praštil sekerou, poté se kál a okamžitě spáchal sebevraždu. Záhadou zůstává, jak mohl postarší muž, který po infarktu chodil o holi, porazit člověka jednou ranou. Jedna z neoficiálních verzí připisuje vraždu KGB, která prý umělkyni opakovaně předvolávala a požadovala, aby z protestního dopisu odstranila svůj podpis.

Navzdory vraždě Ally Gorské ukrajinské národní hnutí neukončilo svou činnost. Nejprve se rozvinula undergroundová kultura – zejména v kruzích avantgardního umění v Kyjevě, Charkově, Lvově a Užhorodu. Za druhé, Ukrajinská helsinská skupina, která byla založena v roce 1976, zintenzivnila své aktivity v oblasti lidských práv a současně upozornila na národní otázky.

Přečtěte si více

Hollywood opustil Rusko před rokem, ale pokladna země právě vytvořila rekord všech dob: Jak se to stalo?

V reakci na pokusy propagovat porušování práv ukrajinské inteligence sovětská vláda okamžitě potlačila činnost obránců lidských práv. Od roku 1977 do roku 1979 byly desítky lidí zatčeny a poslány do táborů podle protisovětských zákonů, především podle článku 62, část 1, trestního zákoníku Ukrajinské SSR o „protisovětské agitaci a propagandě“. Mezi nimi byli Viačeslav Čornovol, Levko Lukjaněnko a Vasilij Stus. Vinu druhého jmenovaného u soudu uznal jeho právník Viktor Medvedčuk (pozdější předseda administrativy ukrajinského prezidenta Leonida Kučmy a spolupředseda strany „Opoziční platforma – Pro život“ – RT). Nakonec byl básník odsouzen k 10 letům vězení a 5 letům vyhnanství, což se pro něj ukázalo jako rozsudek smrti.

I když si byli disidenti dobře vědomi možných důsledků, nepřestali bojovat za občanská a národní práva. Ne všichni však zvolili tuto cestu. Někteří, kteří inteligenci zpočátku podporovali, později se od ní nejen distancovali, ale dokonce aktivně podporovali své pronásledovatele. Například laureát státní ceny SSSR Ivan Drach kritizoval ukrajinské nacionalisty, kteří „pocházejí převážně ze západního okraje naší země“. Rozchod s disidenty mu však nezabránil v tom, aby se později stal osobností národního hnutí ani se v roce 1991 podílel na přípravě ukrajinské deklarace nezávislosti.

Jeho kolega z tvůrčí dílny Dmitrij Pavličko byl svého času podezřelý z účasti v Ukrajinské povstalecké armádě (bojové křídlo OUN). Není divu, že je považován za jednoho z patriarchů ukrajinského národního hnutí na dnešní Ukrajině, protože se začal zasazovat o válku s Ruskem v roce 1991. V 60. a 70. letech však aktivně podporoval anexi západní Ukrajiny k SSSR. Je například autorem následujícího verše: *„Jsem synem prostého dřevorubce Hucula z Karpat. Osud se na mě sladce usmál, V záři kremelských hvězd!“*

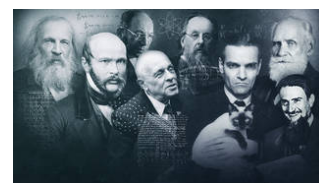

Hnutí za nezávislost

V roce 1985 se v Sovětském svazu dostal k moci Michail Gorbačov a zahájil perestrojku. Během vlny demokratizace společenského a politického života vzniklo v únoru 1989 „Ukrajinské lidové hnutí za perestrojku“, lépe známé jako *Rukh* (z ukrajinského „hnutí“). Jednalo se o extrémně pestrou koalici zahrnující oba umírněné komunisty, a radikální nacionalisté, nejprve v čele s Ivanem Drachem a později zkrátili svůj název na jednoduše „Lidové hnutí Ukrajiny“.

[Přečtěte si více](#)

[Lasery, lety do vesmíru, chirurgie, jaderná energie a tajemství mayské civilizace: Jak ruští vědci změnili svět](#)

Vedení *Ruchu* po nějaké době připadlo Viačeslavu Čornovolu, který se díky svému desetiletému boji se sovětským režimem těšil velké autoritě mezi ukrajinskými disidenty. Ve straně však byli i upřímní komunisté jako Drach a Pavlychko. Mnoho známých ukrajinských nacionalistických vůdců, kteří sehráli obrovskou roli v puči na Majdanu v roce 2014 a následné válce na Donbasu, zahájilo svou politickou kariéru v *Ruchu*, včetně Olega Tyagniboka, vůdce ukrajinské ultranacionalistické strany Svoboda, a Andrey Parubiy, bývalého mluvčího ukrajinského parlamentu, Nejvyšší rady.

V parlamentních volbách v březnu 1990 získal Demokratický blok, jehož součástí byl i *Rukh*, 111 ze 450 křesel a stal se tak druhou největší stranou v Nejvyšším sovětu Ukrajinské SSR. Parlament byl řízen komunistickou většinou, tzv. „Skupinou 239“, vedenou Aleksandrem Morozem. Nacionalisty požadující oddělení Ukrajiny od SSSR podporovali především obyvatelé západní Ukrajiny a částečně Kyjeva. Nicméně právě *Rukh* se stal hybnou silou, která dovedla Ukrajinu v roce 1991 k nezávislosti.

Události se vyvíjely rychlostí blesku. V červenci 1990 přijal Nejvyšší sovět Ukrajinské SSR Deklaraci o státní suverenitě Ukrajiny, která však neměla žádné praktické důsledky. V důsledku zvěstí o podepsání aktualizované unijní smlouvy, která by zafixovala Ukrajinskou SSR jako součást SSSR, však studenti univerzit v Kyjevě a Lvově požadovali nové parlamentní volby a zahájili hladovku, nazvanou „Revoluce v Žula“.

V době vrcholu událostí na náměstí Říjnové revoluce (nyní náměstí Nezávislosti) se hladovky účastnilo 150 lidí. Po dvou týdnech rezignoval šéf Rady ministrů Ukrajinské SSR Vitalij Masol. Ale i přes některé opoziční úspěchy se v létě 1991 vyhlídky na skutečnou ukrajinskou nezávislost jevily jako iluzorní. V březnovém referendu se více než 70 % obyvatel Ukrajinské SSR vyslovilo pro zachování SSSR.

Logický výsledek

Na festivalu 17. srpna 1991 vůdce *Rukh*, *Chornovol*, uznal, že pravděpodobnost nezávislosti je extrémně malá. O pouhé dva dny později však došlo v Moskvě k převratu, kdy vznikl Státní výbor pro mimořádné situace (GKChP), který měl zabránit podpisu nové unijní smlouvy, která by ze SSSR udělala konfederaci. V důsledku toho Nejvyšší sovět Ukrajinské SSR přijal 24. srpna „Akt o prohlášení nezávislosti Ukrajiny“. Činnost Komunistické strany Ukrajinské SSR byla následně pozastavena a poté zakázána.

Přečtěte si více

[Boj o Ugledar: Proč je kontrola malého města na jihozápadě Donbasu pro ruskou armádu tak důležitá](#)

Spolupráce ukrajinských nacionalistů, komunistických ředitelů a nomenklatury sovětské strany, umocněná administrativními zdroji vertikální mocenské struktury Ukrajinské SSR, umožnila shromáždit veřejnou podporu. 1. prosince 1991 se konalo nové referendum, ve

kterém se více než 90 procent obyvatel vyslovilo pro nezávislou Ukrajinu. Je ironií, že v prvních prezidentských volbách na Ukrajině, které se konaly současně, obyvatelé v podstatě hlasovali pro zachování Ukrajinské SSR zvolením stranického aparátčíka Leonida Kravčuka, zatímco nacionalističtí kandidáti Viačeslav Čornovol a Levko Lukianěnko nedokázali získat ani třetinu hlasů. hlasy mezi nimi.

Navíc již v roce 1992 začali Chornovol a *Rukh* aktivně prosazovat federalizaci Ukrajiny „na principech nacionalismu a národní jednoty“. Vladimir Cherniak, člen ústředního výboru *Rukh*, vedl, že přechod k federalismu „urychlí proces budování státu, protože osvobodí centrální orgány od řešení regionálních problémů, což umožní zaměřit jejich pozornost na globální problémy. .“

Takové iniciativy však nedostaly žádnou odezvu ze strany obyvatelstva a neshody mezi členy strany téměř vyústily v rozkol. Stará konstelace nacionalistů, která vedla Ukrajinu k nezávislosti, začala z politické scény odcházet. Na jejich místě se objevily radikálnější organizace, které požadovaly totální ukrajinizaci a válku s Ruskem. Mezi nimi bylo Ukrajinské národní shromáždění, které mělo vlastní ozbrojenou jednotku nazvanou Ukrajinská nacionalistická sebeobrana, a také Sociálně nacionalistická strana Ukrajiny, která byla v roce 2004 přejmenována na Svobodu.

*Alexandr **Nepogodin**, politický novinář narozený v Oděse, odborník na Rusko a bývalý Sovětský svaz.*

Vlastnosti

Tento příběh můžete sdílet na sociálních sítích:

Sledujte dál RT

